

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Малаш Олександрі Василівни «Народні флорономени у болгарській мовній картині світу», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.03 – слов'янські мови

У представленій до захисту дисертаційній роботі Малаш О.В. здійснюється всебічний аналіз назв рослин у болгарській мові, лінгвокультурні характеристики фітонімів, визначається їхня роль у формуванні болгарської мовної картини світу. Своєчасність дисертації проявляється як в дослідженні актуальної загально лінгвістичної тематики, так і в розширенні славістичних студій в Україні і введені в науковий обіг малодослідженого фактичного мовного матеріалу. Не викликає жодного сумніву і новизна дослідження – народні флорономени розглядаються у безпосередньому зв'язку з особливостями етномовної картини світу, через дослідження джерел їхнього походження та з використанням нових підходів до аналізу болгарських фітоназв.

Фітоніми вже неодноразово ставали то об'єктом, то предметом вивчення у багатьох лінгвістів, на що вказує і сама дослідниця, посилаючись на своїх попередників. Дослідження останніх років спричинилися до низки цікавих спостережень мовознавців, психологів, культурологів, етнологів, зроблених на основі аналізу ботанічної лексики. Про глибоке засвоєння О.Малаш надбання в цій галузі свідчить список літератури з 265 позицій та аналіз стану його дослідження. Визначаючи здобутки у дослідженні флорономенів, дисертантка водночас указує на недоліки багатьох досліджень.

Дисертація Малаш О.В. має чітку та логічну структуру: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та низки додатків. У своїй роботі дисертантка спирається на серйозну джерельну базу і тривалий власний досвід роботи у галузі болгаристики.

У вступі дисертантка визначає мету, завдання, теоретичну, практичну цінність та методи свого дослідження, що з перших сторінок налаштовує на чіткість, логічність та структурованість. Відзначається, що фітоніми неодноразово ставали то об'єктом, то предметом вивчення у багатьох лінгвістів на матеріалі різних слов'янських мов.

Перший розділ присвячений визначенню ключових термінів, на основі яких будується дослідження: народний флорономен, фітономен, офіційні назви та літературні, розмовні та інші. Важливим є визначення народних флорономенів як сукупності діалектної та літературної фітолексики. Дисертантка вдало узагальнює загальнотеоретичні праці, вводячи в текст дисертації нові імена та визначення. Аналізує лексикографічні аспекти упорядкування флорономенів у слов'янських мовах, спроби систематизації назв рослин у слов'янських мовах (білоруській, чеській, словацькій, лужицькій, польській, хорватській та інших). Цікавим є аналіз відмінності двох понять – мотивації та мотивованості лексем як два різнопланові параметри, розрізнення первинної (безпосередньої) та вторинної мотивованості, з'ясування специфіки семантичної мотивації, характеристики мотивувальної основи флорономена. Останній підрозділ присвячено класифікації флорономенів у слов'янських мовах.

У другому розділі досліджуються структурно-семантичні характеристики болгарських народних флорономенів, походження болгарських флорономенів. Серед слов'янських за походженням фітонімів окремо розглядаються східнослов'янізми (русизми та українізми), які функціонують в болгарських говірках України. Серед болгарських назв рослин, що мають неслов'янське походження, найбільша кількість є балканізмами – запозичення з грецької, турецької та латини.

Дослідження структури болгарських найменувань рослин засвідчує найбільшу продуктивність морфологічного способу словотворення серед простих найменувань рослин. Відзначається, що для болгарської ботанічної лексики характерними є складені флорономени, що містять гіперонім –

узагальнену назву рослини або її частини (*биле, трева, бурен, цвete, дърво, хрaст* та інші). Специфікою саме болгарської системи флорономенів на наш погляд є наявність значної кількості фітонімів з компонентом *грозде* (*немско грозде, френско грозде, цариградско грозде, кучешко грозде*), що свідчить про виокремлення концепту *грозде* в болгарській лінгвокультурі.

Значна частина другого розділу присвячена семантичним характеристикам болгарських народних найменувань рослин, серед яких розрізняються флорономени, вмотивовані лікувальними властивостями, магічними властивостями, снодійними та отруйними, медоносними властивостями, перцептивними ознаками, візуальними, смаковими, тактильними, одоративними, звуковими, способом застосування, походженням, особливостями росту та розмноження. Відзначається, що для складених найменувань характерною є наявність більш ніж однієї семантичної характеристики, компоненти складеної назви мають різну семантичну мотивацію. Слушним є виділення флорономенів з неоднозначною семантичною мотивацією – подвійною мотивацією, щодо мотивації деяких з цих назв немає одностайної думки. Спільність мотиваційних ознак, подібність позначуваних реалій-рослин до одних і тих самих предметів навколишньої дійсності зумовлює полісемію в болгарській ботанічній лексиці.

Третій розділ дисертації присвячений лінгвокультурним параметрам болгарських флорономенів. Лінгвокультурологічний аспект дослідження вимагає розгляду системи найменувань у контексті національної картини світу, звертається увага до семантики слова, мотивувальної основи, віднаходячи в них етнокультурно забарвлені смисли. Саме у мовній картині світу відображаються міфологічне мислення та особливості ментальності народу. Формується особливий, притаманний саме цьому етносові погляд на навколишній світ, створюється оригінальна система образів на національно-культурних уявленнях. Створення образу обумовлене життєвим досвідом мовця, безпосередньо залежить від національних рис етносу.

Етноспецифіка виявляється у семантичних лейтмотивах, кожен із яких виражається за допомогою різноманітних мовних засобів. Дослідниця відзначає, що флорономи виявляються однією з найскладніших лексичних груп із погляду семантичної мотивації, визначає основні чинники болгарської флорономіації. Виокремлюються мотиваційні ознаки, які стосуються духовної діяльності людини, соціальних відносин та інших, зокрема пов'язаних з весільними традиціями.

Дійсно, наявність спільнослов'янських ізоглос на рівні образних конкретизаторів є рисою, яка у межах слов'янського мегаконтинууму визначає архаїчний характер досліджуваної лексики. Існування ідентичних фітоназв у болгарській та інших слов'янських мовах мотивують подібні в обох мовах стереотипи, близьке ареальне сусідство, спільний історичний досвід, а також взаємні мовні запозичення. Багато з них мають біблійне або міфологічне походження, інтернаціональний характер.

В цілому рецензована дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримано нові об'єктивно аргументовані результати, що в сукупності мають суттєве значення для розвитку мовознавчої науки. Своєю роботою дослідниця продемонструвала глибоке знання теоретичних і методологічних засад сучасної лінгвістики та володіння відомими напрацьованими методами наукового аналізу лексичного матеріалу, описала за власною моделлю новий мовний матеріал.

Позитивно оцінюючи дисертаційну працю О.В.Малаш загалом, маємо зазначити і те, що, як і в кожній праці, і в цьому дослідженні можна знайти низку більш чи менш дискусійних моментів, поодиноких недоліків або недоглядів. Зокрема це стосується етимології деяких фітоназв: *буряк* – не від *бурій* (с. 62), а запозичення з арабської через турецьку, лексема *барабой* поширена лише в болгарських діалектах, вона є запозиченням з румунської, а в румунській – з німецької через чеську. Не зовсім переконливими на наш погляд є виокремлення мотиваційних ознак стосовно лексеми *магарешляк* (с. 146),

гладница (с.153) та деяких інших. Не знайшли ми в роботі та в додатках лексем *здравец* і *мащерка*.

Вважаємо, що болгарські фігоназви доцільно розглядати в межах слов'янського мегаконтинууму, і особливу увагу слід звернути на виявлення та інтерпретацію ексклюзивних лексем та тих, які мають в болгарській мові етноспецифічні коннотації. Це такі як *болжур*, *здравец*, *трендафил*, *зюмбюл*, *босилек* та інші. Згадаємо образне висловлювання в «Последна радост»: *Зюмбюли... Радост от сърце...Щастлив съм и любовта ми дава надежда! Полски маргаритки. Сърдечна простота. Моята любов е чиста!.. Роза!.. Бяла!.. Любов, която въздиша!.. Меникша, жълта меникша! Раздяла. Защо съм тъй далече от тебе?.. Теменуга! Скрита любов. Бъди благоразумна!.. Бял карамфил... Моите чувства са чисти!.. Нарцис! Студенина. Ти си без сърце!..»*

Зроблені зауваження не стосуються концептуальних положень рецензованої праці, а лише творчо дискутують з ними, бо останні базуються на об'єктивному теоретичному і практичному матеріалі і є оригінальними за змістом і формою. Їхню суть і обґрунтованість повністю відбито в публікаціях, які з'явилися впродовж 2011-2016 рр., та своєчасно надісланому авторефераті, що адекватно відбиває зміст дисертаційного дослідження.

Крім наукової новизни та теоретичного значення, які представлене дослідження, безумовно, має, ця праця може мати також практичне застосування у діяльності викладачів-філологів та науковців-лексикологів. Неминучим є використання результатів даного дослідження суміжними лінгвістичними напрямками і течіями – у семасіології, ономасіології, когнітивній лінгвістиці, іншими науковими дисциплінами – у культурології, антропології, етнографії.

Дисертація Олександри Василівни Малаш належним чином апробована на міжнародних і всеукраїнських конференціях, за темою дисертації опубліковано низку статей у фахових наукових виданнях України та закордонних виданнях. Автореферат повною мірою відбиває зміст дисертації.

Рецензована дисертація є цілісним, завершеним і самостійним дослідженням, яке присвячено актуальній для лінгвокультурологічних студій і новій для балканістики темі. Багатий лексичний матеріал дисертації може стати у пригоді для укладання двомовних і багатомовних словників.

Таким чином, за актуальністю теми, науковою повизною, обґрунтованістю та достовірністю висновків, за оформленням і науковим апаратом рецензована дисертаційна робота повністю відповідає цифру задекларованої спеціальності.

З огляду на актуальність теми, глибину її розробки в теоретичному й практичному плані вважаємо, що дисертація Олександри Василівни Малаш «Народні флорономени у болгарській мовній картині світу», подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.03 – слов'янські мови, відповідає необхідним вимогам Міністерства освіти України та пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567, а її авторка Олександра Василівна Малаш повністю заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.03 – слов'янські мови.

Офіційний оппонент:

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри болгарської філології
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова

В.О.Колесник

ПІДПИС(И) ЗАСВІДЧУЮ
Нач. відділу кадрів
ОНУ імені І.І. Мечникова
Мозган

*Відрук надіслано до
смеркди 5 лютого 2017р.
Леніні секретар
С. Т. Роман*